

ZGWL.WZU.0007.14.2025

STANOWISKO

**Zrzeszenia Gmin Województwa Lubuskiego
nr 13/2025 z dnia 18.11.2025 r. w sprawie:**

**uwolnienia terenów województwa lubuskiego
z ochrony złóż węgla brunatnego jako bariery
rozwoju lokalnego i regionalnego**

Zrzeszenie Gmin Województwa Lubuskiego, reprezentujące interesy całego regionu, wyraża negatywne stanowisko wobec utrzymywania anachronicznych barier prawnych, które w sposób udokumentowany blokują rozwój gmin Województwa Lubuskiego. Konflikt interesów między regionalną wizją przyszłości, a centralnym nakazem ochrony złóż węgla brunatnego, jest już faktem i musi zostać rozwiązany na korzyść mieszkańców.

Problem nie dotyczy tylko pojedynczych jednostek, lecz w sposób strukturalny obciąża znaczne obszary Ziemi Lubuskiej, uniemożliwiając samorządom realizację ich konstytucyjnej misji w zakresie ładu przestrzennego.

Na terenie województwa występują udokumentowane złoża węgla brunatnego, które podlegają rygorom Prawa geologicznego i górniczego (p.g.g.). Przykładem udokumentowanej i perspektywicznej blokady są tereny środkowej i południowej części Naszego Województwa, obejmujące obszary w granicach i okolicach Gmin: Torzym, Rzepin, Gubin, Brody, Cybinka.

Zrzeszenie Gmin Województwa Lubuskiego (ZGWL), reprezentujące interesy samorządów oraz społeczności lokalnych, zwraca się z wnioskiem o ponowne przeanalizowanie i podjęcie działań legislacyjnych w celu zniesienia statusu strategicznego dla złóż węgla brunatnego występujących na terenie naszego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem złóż o wstępnym stopniu rozpoznania, takich jak „Torzym” i „Rzepin”.

Argumentacja Zrzeszenia opiera się na analizie danych geologicznych, uwarunkowaniach ekonomicznych, kolizji z obowiązującymi politykami rozwoju regionalnego i krajowego, a także na precedensowym orzecznictwie sądów administracyjnych, co łącznie dowodzi bezzasadności utrzymywania obecnych ograniczeń.

Geologiczne uwarunkowania i fikcja zasobów przemysłowych (Kategoria C2)

Zasoby węgla brunatnego występujące w Lubuskiem, choć formalnie udokumentowane, nie stanowią obecnie realnego i opłacalnego zasobu przemysłowego, co jest widoczne w oficjalnych danych Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG-PIB).

Na terenie Gminy Torzym występują udokumentowane złoża „Torzym” nr 5603 (z polami „Pole Tursk” i „Pole Torzym”) oraz część złoża „Rzepin” nr 5604. Złoże „Torzym” jest sklasyfikowane w kategorii C2. Kategoria ta oznacza rozpoznanie wstępne i jest związana z dużą niepewnością co do realnej opłacalności wydobywania, ponieważ wymaga przeprowadzenia dalszych, szczegółowych i kosztownych prac rozpoznawczych (kategorie A i B). Klasyfikacja C2 jest zatem daleka od potwierdzenia istnienia zasobów przemysłowych. Zasoby bilansowe węgla brunatnego w złożu Torzym wynoszą 437 679 tys. ton. Miąższość pokładów to 21,4 m, a głębokość spągu to 180,8 m. Wartość opałowa wynosi 2 270 kcal/kg. Biorąc pod uwagę wysokie koszty techniczne związane z wydobywaniem metodą odkrywkową i wymagania środowiskowe, złoża o tak wstępnym rozpoznaniu nie powinny być traktowane jako strategiczne.

Zgodnie z „Bilansem zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2024 r.”, geologiczne zasoby bilansowe w złożach faktycznie zagospodarowanych w Polsce stanowią zaledwie 3,84% łącznych zasobów bilansowych. Ta dysproporcja dowodzi, że zdecydowana większość złóż, w tym złoża lubuskie, jest rezerwą czysto formalną, pozbawioną ekonomicznego uzasadnienia do eksploatacji.

Województwo Lubuskie jest regionem o dużym potencjale surowców energetycznych, co potwierdzają udokumentowane zasoby złóż w rejonach Gubin/Cybinka, szacowane na 2,500 mln ton. Właśnie te złoża są określane jako strategiczne w kontekście zaawansowanych prac projektowych i potencjału energetycznego. Jeśli nawet te, największe w regionie, złoża nie zostały uruchomione w okresie szczytowym zapotrzebowania na węgiel, tym bardziej bezcelowe jest utrzymywanie statusu strategicznego dla mniejszych i gorzej rozpoznanych złóż kategorii C2, takich jak Torzym. Status „strategiczny” dla lubuskich złóż węgla brunatnego (m.in. Torzym, Rzepin) jest nadawany bez aktualnej, szczegółowej analizy ekonomicznej i klimatycznej uzasadniającej ich perspektywiczne wydobywanie.

Obowiązek utrzymywania statusu strategicznego stoi w jaskrawej sprzeczności z krajową polityką klimatyczną:

* Odejście od węgla: Polityka Energetyczna Polski do 2040 r. (PEP2040) zakłada stopniowe wygaszanie bloków energetycznych opalanych węglem brunatnym (np. ZE PAK do 2030 r., PGE GiEK do 2036 r.). W tej sytuacji utrzymywanie rezerw dla paliwa o malejącym znaczeniu jest anachronizmem.

* Wewnętrzne Sprzeczności: W „Polityce Surowcowej Państwa” zidentyfikowano wewnętrzne sprzeczności dotyczące przyszłego zapotrzebowania na węgiel brunatny, gdzie prognozy z jednej strony zakładają wzrost do 62 mln ton rocznie, a z drugiej drastyczny spadek do 16 mln ton w 2040 r.. Taka niepewność w dokumentach rządowych nie może stanowić stabilnej podstawy dla blokowania rozwoju samorządów.

Z map ekofizjograficznych wynika, że obszary udokumentowanych (WB) i perspektywicznych (WB-P), takich jak złoża „Rzepin” czy „Gądków Wielki”, pokrywają znaczące tereny o wysokim potencjale rekreacyjnym i mieszkaniowym, w tym tereny gmin zrzeszonych w ZGWL.

Rygorystyczna interpretacja art. 16a ust. 1 p.g.g. przez organy centralne (Ministerstwo Klimatu i Środowiska – MKiŚ) prowadzi do bezwzględnych odmów uzgodnienia decyzji o warunkach zabudowy (WZ), co paraliżuje inwestycje prywatne i jest jaskrawym dowodem na barierę rozwojową.

Przykładem jest wydanie przez MKiŚ Postanowień z 8 września 2025 r. (np. sygn. DGL-WOZ.70.1.189.2025.JW) odmawiających uzgodnienia WZ dla budownictwa mieszkalnego (sprawa Nxxx Kxxx, działka 582/3) oraz budynków rekreacji indywidualnej (sprawa Axxx Wxxx, działki 112, 113) w Gminie Torzym. Decyzje te, powołując się na konieczność „realnej ochrony” złoża, przekreślają plany życiowe i inwestycyjne mieszkańców.

Konieczne jest zwrócenie uwagi na fakt, że interpretacja ta jest niejednolita i w świetle orzecznictwa sądów administracyjnych zaskarżalna. Potwierdzeniem tego jest Postanowienie MKiŚ z 11 stycznia 2024 r. (sygn. DNGS-WOP.734.4.2023.MM), które uchyliło wcześniejszą odmowę i uzgodniło projekt WZ dla inwestycji mieszkaniowej Państwa Cxxx w Gminie Torzym. Ten precedens udowadnia, że: obowiązek „uwzględnienia” złoża w dokumentach planistycznych jest różny od przymusu jego bezwzględnego rezerwowania pod wydobywanie. Gminy mają prawo do autonomii planistycznej, umożliwiaującej przypisanie terenom funkcji innej niż górnicza.

Utrzymywanie statusu strategicznego dla złóż lubuskiego węgla brunatnego jest sprzeczne z dokumentami strategicznymi na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim, a ekonomicznie – nieopłacalne.

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego stawia na wysoką jakość środowiska, rozwój turystyki (szczególnie w obszarach pojeziernych) oraz zieloną gospodarkę.

Zgodnie z reformą planistyczną, gminy muszą stworzyć Plany Ogólne. Zobowiązanie do rezerwowania terenów pod złoża uniemożliwia wyznaczenie na nich funkcji zgodnych ze strategią województwa (rekreacyjnej, rolnej), tym samym blokując zrównoważony rozwój i promując wizję opartej na górnictwie, która jest reliktem lat 90.

Polska, jako sygnatariusz zobowiązań neutralności klimatycznej, obciążałaby potencjalną eksploatację tych złóż astronomicznymi opłatami za emisję CO₂. Koszt ten przekreślałby jakąkolwiek opłacalność w perspektywie następnych dekad.

Analiza aktów prawnych UE, w tym Critical Raw Materials Act (CRMA), pokazuje, że węgiel brunatny nie jest włączony do trzech priorytetowych grup surowców krytycznych. Oznacza to, że z punktu widzenia europejskiej polityki surowcowej, lubuskie złoża nie stanowią o bezpieczeństwie państwa.

Paraliż planistyczny wywołany fikcyjną ochroną złóż przekłada się bezpośrednio na spadek konkurencyjności całego Województwa Lubuskiego.

Odmowy WZ i brak możliwości planowania prowadzą do stagnacji dochodów własnych z tytułu podatku od nieruchomości i opłat planistycznych, a w konsekwencji – do zmniejszenia samodzielności finansowej samorządów.

Blokowanie rozwoju budownictwa i inwestycji (np. turystycznych) zmusza mieszkańców i potencjalnych inwestorów do przenoszenia kapitału do innych, „uwolnionych” regionów, co potęguje drenaż demograficzny i osłabia rynek pracy.

Stanowisko ZGWL jest kluczowym, wspólnym krokiem dla całego regionu. Mamy obowiązek reprezentowania interesów naszych mieszkańców i lokalnej gospodarki, która wzywa nas do walki o stabilność prawną i inwestycyjną.

Zwracamy się z wnioskiem o przeprowadzenie przez Ministra Klimatu i Środowiska oraz Głównego Geologa Kraju pilnej i transparentnej weryfikacji ekonomiczno-klimatycznej złóż węgla brunatnego na terenie Województwa Lubuskiego i niezwłocznego zniesienia statusu strategicznego dla tych złóż (np. „Torzym”, „Rzepin”), których eksploatacja jest nieopłacalna w świetle aktualnej Polityki Energetycznej Państwa i zobowiązań klimatycznych, w tym:

- bezzwłoczną rekatoryzację udokumentowanych złóż węgla brunatnego na terenie Gminy Torzym oraz wszystkich złóż w regionie sklasyfikowanych w kategorii C2, poprzez zniesienie ich statusu strategicznego.
- podzielenie złóż na te, których parametry geologiczne i ekonomiczne są rażąco nieopłacalne, oraz te, które są potencjalnie opłacalne, a następnie „uwolnienie” tych pierwszych z wszelkich rygorów planistycznych.
- współpracę z parlamentarzystami regionu w celu wsparcia inicjatyw legislacyjnych zmierzających do zmiany Prawa geologicznego i górniczego w zakresie złóż o znaczeniu lokalnym i braku perspektyw wydobywczych.

Deklarujemy wykorzystanie autonomii planistycznej i orzecznictwa sądów w toku opracowywania Planów Ogólnych, polegające na: „uwzględnieniu” złoża poprzez przypisanie terenom w jego obrębie funkcji rozwojowej, która formalnie i trwale uniemożliwi wydobyć (np. obszar rolniczy, turystyczny, obszar objęty ochroną środowiskową), zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubuskiego. Gmina, jako jednostka samorządu terytorialnego, cieszy się autonomią w zakresie planowania przestrzennego. Zgodnie z orzecnictwem Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA) i wojewódzkich sądów administracyjnych (WSA), choć na gminie ciąży obowiązek „uwzględnienia” udokumentowanych złóż kopalin w planach miejscowych, nie oznacza to automatycznego obowiązku przeznaczenia terenu pod eksploatację. Orzecnictwo konsekwentnie interpretuje ten obowiązek jako wymóg rozważenia faktu istnienia złoża w procesie planistycznym.

Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 24 września 2008 r. (sygn. III SA/Po 348/08) oraz wyrok NSA z dnia 20 maja 2015 r. (sygn. II OSK 394/15) wskazują, że gmina może wprowadzić w planach miejscowych ograniczenia w zagospodarowaniu terenu, np. zakaz budowy budynków mieszkalnych, w celu zabezpieczenia złoża przed uniemożliwieniem jego przyszłego wydobycia. Jednakże, jak podkreślają sądy, działania te nie mogą być sprzeczne z nadrzędnym interesem publicznym, np. ochroną środowiska. W efekcie, gmina może spełnić swój obowiązek prawny, chroniąc złożę przed zabudową, ale ma również prawo odmówić zgody na eksploatację

odkrywkową, jeśli taka działalność jest sprzeczna z jej lokalną polityką rozwoju i priorytetami określonymi w strategii regionalnej.

Nasze stanowisko jest wspierane przez utrwaloną linię orzecniczą sądów administracyjnych, która potwierdza, że ochrona złoża nie ma charakteru absolutnego i musi być wyważona z interesem publicznym lokalnych społeczności.

* Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 13 czerwca 2017 r. (sygn. akt II OSK 2891/16): Sąd wskazał, że plan miejscowy, który nie przewiduje wydobywania kopalin, nie jest automatycznie sprzeczny z przepisami. Podkreślono, że w przypadku zwartej zabudowy lub innych uwarunkowań uniemożliwiających eksploatację, gmina ma prawo do autonomicznych decyzji planistycznych.

* Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 22 stycznia 2019 r. (sygn. akt VIII SA/Wa 795/18): Sąd ten ugruntował zasadę, że konieczność „uwzględnienia” złoża w dokumentach planistycznych (zgodnie z art. 48 Prawa geologicznego i górniczego) oznacza rozważenie jego istnienia, a nie przymus przeznaczenia terenu pod wydobywanie. Daje to gminom swobodę w ustalaniu przeznaczenia terenów, o ile ich działanie nie jest arbitralne.

W świetle powyższego orzecznictwa, złoża o wstępnym rozpoznaniu (kategoria C2), kolidujące z priorytetami zrównoważonego rozwoju regionalnego, powinny zostać uwolnione od ograniczeń planistycznych, umożliwiając Gminie Torzym oraz innym gminom Lubuskiego realizację ich lokalnych strategii.

Zgodnie z polskim porządkiem prawnym, gospodarka złożami kopalin jest regulowana przez ustawę Prawo geologiczne i górnicze, a planowanie przestrzenne jest kompetencją samorządów, określone w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Te dwa obszary regulacyjne często wchodzą w kolizję, co jest widoczne w przypadku złóż, które mają status strategiczny, ale ich eksploatacja stoi w sprzeczności z lokalnymi strategiami rozwoju. Obowiązek „uwzględnienia” udokumentowanych złóż w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, choć wynika z art. 48 Prawa geologicznego i górniczego, nie jest równoznaczny z przymusem ich eksploatacji. Istnieje zatem prawny dylemat, w jaki sposób pogodzić ochronę zasobów surowcowych państwa z prawem gminy do autonomicznego kształtowania swojej polityki rozwojowej w sposób zrównoważony i zgodny z wolą lokalnej społeczności.

Należy również wskazać, że kryteria bilansowości dla węgla brunatnego w Polsce są ściśle powiązane z tradycyjnymi technologiami wydobywania odkrywkowego. Wartości graniczne parametrów geologiczno-górniczych i jakościowych, takie jak maksymalna głębokość złoża czy stosunek grubości nadkładu do miąższości węgla, zostały ustalone z myślą o tej metodzie. Jednocześnie, w odniesieniu do potencjalnych, alternatywnych technologii, takich jak zgazowanie podziemne, nie ma obecnie ustalonych odrębnych kryteriów bilansowości. Ta luka regulacyjna stwarza dodatkowy element niepewności co do rzeczywistych perspektyw zagospodarowania złóż, co dodatkowo osłabia argumenty za utrzymywaniem ich strategicznego charakteru.

Kluczowym, nieakceptowalnym kosztem ewentualnej eksploatacji węgla brunatnego (która odbywa się wyłącznie metodą odkrywkową) jest zniszczenie rezerw wodnych regionu. Uruchomienie kopalni odkrywkowej węgla brunatnego, zgodnie z doświadczeniami z innych regionów (np. zagłębie konińskie, Turów), wymaga masowego obniżenia poziomu wód gruntowych (odwodnienie). Prowadzi to do powstania leja depresji, który rozciąga się na dziesiątki kilometrów, odsączając zasoby wód podziemnych i powierzchniowych.

Województwo Lubuskie opiera swoją tożsamość i Strategię Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 na ekologii, turystyce (liczne pojezierza) oraz wysokotowarowym rolnictwie. Ewentualne wydobywanie doprowadziłoby do:

- * Trwałej i nieodwracalnej utraty zasobów wodnych.
- * Degradacji Pojezierza Lubuskiego.
- * Utraty wartości gruntów rolnych, sprzecznie z ideą „zielonej gospodarki” regionu.
- * Masowe pompowanie wód w trakcie odwodnienia złoża nieuchronnie prowadzi do kolizji z podstawowymi rezerwami wody pitnej, sanitarnej i rolniczej dla mieszkańców. Interes publiczny w zakresie dostępu do wody pitnej i ochrony środowiska zdecydowanie przewyższa fikcyjny interes wydobywczy.

Przyjęcie niniejszego Stanowiska stanowi wyraz determinacji samorządów lubuskich w walce o realny i zrównoważony rozwój regionu, który musi opierać się na przyszłości, a nie na reliktach przeszłości.

Dokument ten został sporządzony w ramach analizy:

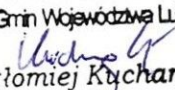
- a. uwarunkowań określonych w art. 13b ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która jest niezbędna do przygotowania planu ogólnego gminy. Stanowisko ma służyć jako podstawa do podjęcia działań na rzecz ochrony lokalnego interesu publicznego, a także jako argumentacja w ewentualnych postępowaniach administracyjnych oraz sądowych, mających na celu rewizję klasyfikacji złoża przez właściwe organy administracji geologicznej,
- b. procedowania projektu ustawy, która umożliwi implementację rozporządzenia UE (<https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/rozporzadzenie-2024-1252-w-sprawie-ustanowienia-ram-na-potrzeby-zapewnienia-72305222>) w sprawie bezpiecznych i zrównoważonych dostaw surowców krytycznych (Critical Raw Materials Act - CRMA). Ministerstwo Klimatu i Środowiska przygotowało projekt krajowej ustawy wdrażającej zapisy Europejskiego aktu w sprawie surowców krytycznych (z ang. Critical Raw Materials Act, CRMA). Dokument określi obowiązki instytucji państwowych w zakresie wdrażania zasad i obowiązków wynikających z CRMA. Wiodącą rolę w tym procesie będzie pełnił Główny Geolog Kraju. Ustawa będzie ściśle powiązana z nową polityką surowcową Polski, której projekt zostanie przedłożony do akceptacji Rady Ministrów w ostatnim kwartale tego roku.

Załączniki:

1. Wypis z „Analizy uwarunkowań do Planu Ogólnego Gminy Torzym” – w zakresie obszarów kolizyjnych.
2. Mapa pogładowa złóż węgla brunatnego w rejonie Torzym–Rzepin (opracowanie ZGWL).

Źródła:

1. PIG-PIB, „Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2024 r.”
|- Kategorie C2, zasoby złoża Torzym (437 679 tys. ton), parametry złożowe (N:W, siarka),
% zagospodarowania krajowego (3,84%), niespójności w "Polityce Surowcowej Państwa"
(62 mln t vs. 16 mln t).
2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (p.g.g.) - Podstawa obowiązku "uwzględnienia" złoża (Art. 48) oraz definicji złóż kategorii C2.
3. Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (u.p.z.p.)
- Podstawa obligatoryjnej procedury Planu Ogólnego Gminy (Art. 13b) i paraliżu planistycznego.
4. Polityka Energetyczna Polski do 2040 r. (PEP2040) - Dowód na planowane wygaszanie bloków węglowych (ZE PAK 2030, PGE GiEK 2036), podważający długoterminowy sens wydobywania.
5. Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 - Dowód na konflikt z regionalnymi celami rozwoju (Zielona gospodarka, turystyka), które są niszczone przez wydobywanie odkrywkowe.
6. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 13 czerwca 2017 r. (II OSK 2891/16) -
Argumentacja prawna: "Uwzględnienie" złoża nie oznacza przymusu wydobywania i pozwala na autonomię planistyczną gminy w świetle innych uwarunkowań.
7. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 22 stycznia 2019 r. (VIII SA/Wa 795/18) -
Ugruntowanie zasady prawnej: Konieczność wyważenia interesu ogólnopaństwowego z interesem lokalnym i środowiskowym.
8. Mapa pogładowa Złoża Kopalin w Gminie Torzym (wg PIG/MIDAS) - Wskazanie lokalizacji i zasięgu złóż Torzym i Rzepin jako obszarów konfliktu planistycznego.
9. Raporty (np. RWE/ekologiczne) - Wpływ kopalni odkrywkowych na poziom wód gruntowych (leje depresji) i środowisko, sprzeczność z ochroną wód podziemnych i powierzchniowych.

PREZES
Zrzeszenia Gmin Województwa Lubuskiego

Bartłomiej Kucharyk